

Однією з найдавніших будівель у Миколаєві є костел святого Миколая. Його багата історія бере початок з прадавніх часів становлення міста.

З ІСТОРІЇ

Фундатором костелу була дружина засновника нашого міста Миколи Тарла – Ядвіга. Так як Тарли були католиками, то перш за все вирішили звести для себе духовну святиню. Для початку вони збудували дерев'яну каплицю, згодом, на її місці планували звести костел. Місце обрали, очевидно, для власної зручності - неподалік власного дому. Тарли жили навпроти храму, із північного його боку, на місці колишнього кінотеатру «Зірка». Проте, як би Ядвіга не квапилася з будівництвом святині, воно, в силу різних обставин, не зрушувало з місця. Тим часом у Миколаєві уже відкрилися аж чотири церкви: св. Миколая на Перемишльському передмісті, св.Спаса на Заваллю, св.Михайла на Підліссю і св.Юрія на Загуменню. Усі біди в місті, а також в родині Ядвіга пов'язувала з простим у будівництві храму. І велику пожежу в Миколаєві у 1593 року, та навіть смерть внучки Марини Мнішек, вона пояснювала тим, що в місті досі не зведений костел.

Історію храму висвітлив наш земляк, професор Леонтій Войтович. У статті «Образки ранньої історії Миколаєва» (журнал «ГАЛИЦЬКА БРАМА» №226-228) він пише: *«Ядвіга Тарлова була католичкою. Але католиків в місті було небагато, до того ж не було і самого костьолу, а плебан служив у капличці. На передмістях вже вирости чотири церкви. Будівництво фундаментів мурованого костьолу розпочалося аж у 1607 р.. Формальне заснування парафії затвердив король Сигізмунд III 17 травня 1607 р.. Костьол отримав статус фарного (до нього належали Дроговиж, Черкаси, Демня, Глухівець, Гонятичі, Гута Щирецька, Ілів, Кагуїв, Луб'яни, Надітичі, Переламанець, Розвадів, Сайків, Стільсько, Тростянець, Устя, Вербіж, Воля Велика і Воля Мала, де католиків не було зовсім). Ядвіга Тарлова поспішила видати згадувану грамоту від 10 грудня 1607 р., якою накладалася кара на поляків, які не відвідували костьолу в неділю та на свята, у розмірі 4 грошів, а якби допустився роботи, то 12 грошів. Рівночасно і русини грецької віри мали платити по 12 грошів, особливо якби працювали на свято Непорочного зачаття Діви Марії або Апостолів.*

17 лютого 1611 р. була укладена угода з містом, яке представляв бурмістр Федір Підстригач. Тарлова повернула міщанам урочища, які їм належали згідно магдебурзького привілею, а міщани обіцяли платити по 3 гроші від чверті лану і продовжити будівництво костьолу, однак добилися згоди відкласти на пізніше будівництво оборонної дзвіниці доки будуть скінчені ворота, “щоби місто могло замикатися”. Ядвіга Тарлова померла у 1618 р. Її поховали у крипті недобудованого храму, і до 1944 р. щотижня в храмі відправлялися меси за упокій її душі.

Нині крипта замурована.

Сам храм схожий на костьол св. Флоріана у Шаргороді, який будувався в той же час зодчими кола канцлера Я. Замойського, до якого був близьким С. Чешек. Після смерті С. Чешека костьол добудовував майстер Войтех, який розписався у міському протесті 7 серпня 1618 р. Схоже, що цим майстром Войтехом був знаменитий львівський зодчий Войтех Капинос Молодший на прізвисько Зичливий (1577 - після 1655), скульптор та зодчий, який разом з батьком та Себастьяном Чешеком був членом львівського цеху (з 1601 р.). У 1621 р. він закінчив будівництво костьолу у м. Журові Жидачівського повіту, де виконав також алебастровий надгробок Олени Данилович (на жаль, костьол було знищено у 1958 р.). Він також спорудив костьол Воздвиження Чесного Христа біля Галицької брами у Львові (розібраний у 1770-х). За його планом було збудовано костьол Різдва Богородиці у Комарні (закінчений у 1658 р.) з фігурами святих на фасаді, виконаних цим майстром. Однією з його кращих робіт був надгробок Яна з Дуклі в бернардинському костьолі у Львові, виконаний з червоного мармуру (1618). Його вважають також автором скульптур у каплиці Камп'янів в Латинському соборі та інших робіт.

Костьол був добудований і освячений аж 16 листопада 1636 р. львівським архієпископом-

коад'ютором Захарією Новошицьким. Він простояв, переживши ряд ремонтів (1815, 1835), до 1944 р., коли був зачинений і на початку 50-х років переобладнаний у спортивний зал. У 1990 р. депутати Миколаївської міської ради 1-го демократичного скликання повернули храм (перед цим відремонтований та переобладнаний під палац урочистих подій) римо-католицькій громаді.»

АВАНТЮРИСТИ МНІШКИ

На відкриття храму був запрошений увесь рід Тарлів. У тому числі й родина Мнішків (донька Тарла, названа як і мати Ядвігою, одружилася із сином краківського бургграфа, воєводою сандомирським Юрієм Мнішком). Дружина Миколи Ядвіга Тарло, після смерті чоловіка, уступила доньці Ядвізі Мнішек та її чоловіку Юрію оренду на ряд маєтностей, у тому числі й Миколаїв.

Безперечно легендарними є постаті сімейства Мнішек. Вони мали відношення до подій Смути (періоду в історії Росії, відомого політичною нестабільністю). Ядвіга, разом із чоловіком Юрієм, брали безпосередню участь у одній із найбільших авантур початку XVII століття – історії із Лжедмитрієм у Росії. Польський король Сигізмунд III Ваза і литовськоруські (українські) магнати (Адам та Костянтин Вишневецькі, Сапіги, польські - Мнішеки) підтримали Дмитрія Самозванця та визнали в ньому сина Івана IV Грозного. Протягом 1603—1604 років провели підготовку до зведення його на московський престол. Перед тим Мнішки та Лжедмитрій підписали контракт, який у випадку коронації передбачав одруження самозванця із донькою Ядвіги та Юрія Мнішків Мариною та надання їй у володіння Новгород та Пскова, а її батькам один мільйон золотих, Сіверщину та Смоленськ. З руки Юрія та Ядвіги Марина Мнішек одружилася із Лжедмитрієм.

ПЕРША КРОНОВАНА ЦАРИЦЯ МАРИНА

Власне, постать внучки засновника Миколаєва Миколи Тарла, доньки Ядвіги Тарло-Мнішек Марини Мнішек заслуговує окремої розповіді. З історичної довідки відомо, що заочний шлюб Марини та Лжедмитрія I відбувся у Кракові у листопаді 1605 за участі Сигізмунда III Вазы, папського нунція. Царя представляв московський дяк. У квітні 1606 величезний кортеж Марини Мнішек з двома тисячами гостей перетнув кордон Московського царства та урочисто в'їхав до Москви. У травні, в Успенському соборі Кремля вона була помазана на царицю патріархом Ігнатієм і взяла шлюб з царем Дмитром Іоановичем. До речі, Марина – єдина жінка, коронована в Росії до Катерини I.

Після смерті Лжедмитрія I, Марина Мнішек стала дружиною наступного самозванця Лжедмитрія II – вона піддалася переконанням батька Юрія Мнішка та визнала Лжедмитрія II за свого чоловіка, що дивом врятувався.

З іменем Марини Мнішек пов'язано безліч легенд і чуток. Їй приписували неабиякий політичний таланти. За своє коротке життя (прожила всього 26 років) вона пізнала коронацію, вигнання, і навіть полон... Марина стала свідком загибелі обох своїх чоловіків. Царя Дмитра Іоановича, або Лжедмитрія I, та Лжедмитрія II на прізвисько Тушінський злодій. Марину не любили на батьківщині в Речі Посполитій, вважаючи чорнокнижницею і чаклункою. Її ненавиділи і в Московії за те, що прививала європейський етикет. Кажуть, що саме Марина вперше привезла в Московію виделку. А шлюбний бенкет Марини призвів того часу до неабиякого галасу та здивування. Вперше у Москві гуляння відбувалося у п'ятницю. Гостей частували європейськими стравами, телятиною. На стіл подавали індивідуальні тарілки

гостям і вже згадані виделки. Цариця і жінки були одягнуті у європейські плаття, брали участь у банкеті, де танцювали з чужими чоловіками, тобто гостями...

Не тільки життя, а й смерть Марини Мнішек повиті таємницею.

...Як дивовижно іноді перехрещуються стежки... Доля першої коронованої цариці Росії Марини Мнішек безпосередньо пов'язана з невеликим містом над Дністром, нашим Миколаєвом. Невідомо, чи гостювали у нашому місті, у Ядвіги Тарло внучка Марина разом із матір'ю... Хтозна. Достовірно підтверджених фактів немає. А тому можна лише уявляти, як амбітна юнка Марина, майбутня цариця, разом з матір'ю та бабусею могли б проводити час у нашому місті: прохажатись його вулицями, милуватись чудовими краєвидами передмістя, мріяти, планувати майбутнє...

Не до кінця з'ясованою є і ситуація з похованням Ядвіги Тарло. Професор Леонтій Войтович, нагадаємо, пише, що її поховали у крипті недобудованого костелу, а наразі крипта замурована. Проте, за словами професора, немає впевненості в тому, що труна Ядвіги знаходиться саме у таємничій крипті. Мовляв, є ймовірність того, що поховання під час переобладнань святині перенесли.

Настоятель костелу Володимир Кусьнеж каже, що у документації храму не згадано ані про поховання, ані про саму крипту. Проте не заперечує можливості достовірності такого факту. Мовляв, існування підземної каплиці цілком вірогідне. Пройшло уже майже чотири століття, то й, зрозуміло, не усі папери збереглися. Так, а чи інакше, із стовідсотковою впевненістю стверджувати не маємо права. Єдиним свідком тих подій є сам костел Святого Миколая. Проте він мовчазно й поважно береже свої таємниці. А якби ж стіни вміли говорити...